

ยุทธวิธีเคลื่อนไหวกองขบวนการทางสังคมในประเทศไทย:
กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวกองเยาวชน
Strategies of Social Movement Mobilization in Thailand:
A Case Study of Youth-Led Movements

พระจ่านสีหา กลยานการี^{1*}, พระสิทธิชา สิทธิวิโร^{2*},

พระสุรเชษฐ์ สรเชษฐ^{3**}, พระณัฐวุฒิ อติภท^{4***}

Phra Chanseyha Kalyanakari^{1*}, Phra Sitthicha Sitthivaro^{2*},

Phra Surachet Sorachethot^{3**}, Phra Natthawut Atibhadho^{4***}

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University

Sirindhornrajavidyalaya Campus, Nakhon Pathom, Thailand

Received: February 24, 2026 Revised: March 19, 2026 Accepted: April 20, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและยุทธวิธีเคลื่อนไหวกองขบวนการทางสังคมในประเทศไทยซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวกองเยาวชน” การศึกษาวิจัยเรื่องยุทธวิธีเคลื่อนไหวกองพรรคการเมืองไทยภายใต้บริบทระบบรัฐสภาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยุคดิจิทัลพบว่า บทบาทของพรรคการเมืองและขบวนการทางสังคมถูกขับเคลื่อนผ่านกระบวนการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยการคิดเชิงตรรกะ เพื่อกำหนดแนวทางและขั้นตอนการแก้ปัญหาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการเคลื่อนไหว ในบริบทของประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2557-2564 พบว่าโครงสร้างทางการเมืองมีความเป็นเอกภาพและมีเสถียรภาพสูงจากการวางรากฐานผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยเฉพาะมาตรา 65 ที่กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้พรรคการเมืองต้องแสดงบทบาททั้งในฐานะกลุ่มกดดัน เพื่อบีบบังคับหรือจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐให้เป็นประโยชน์แก่กลุ่มตน และการปรับยุทธวิธีเข้าสู่การสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัลผ่านแนวคิดสื่อใหม่ ที่มีลักษณะการสื่อสารแบบ “จากคนสู่คน” ซึ่งช่วยให้ประชาชนเข้าถึงและเผยแพร่เนื้อหาได้อย่างเป็นอิสระผ่านเครือข่ายออนไลน์ เช่น การใช้แฮชแท็กเพื่อระดมกำลังทางการเมือง ยุทธวิธีเหล่านี้มีลักษณะเป็น “การกระทำแบบตรรกะเชื่อมโยง” ที่ช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของพื้นที่และเวลา อีกทั้งยังช่วยสร้างปริมณฑลสาธารณะ ในการ

ถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นที่เป็นความสนใจส่วนรวมได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการต่อสู้ทางอุดมการณ์ภายใต้อำนาจอุปถัมภ์ที่เป็นของปวงชนชาวไทยตามมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองยังต้องเผชิญกับความท้าทายจากกลไกทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่พยายามจำกัดการรับรู้ของประชาชนให้อยู่ในกรอบคิดของชนชั้นนำ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองไทยจึงเป็นการประสานกันระหว่างการเคลื่อนไหวตามกฎหมายในระบอบรัฐสภาและการสร้างพื้นที่ทางเลือกผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อสร้างความชอบธรรมในการนำเสนอนโยบายสู่สังคม

คำสำคัญ: เยาวชน ขบวนการทางสังคม การเคลื่อนไหวทางการเมือง การกระทำแบบตรรกะเชื่อมโยง สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

The research on the movement strategies of Thai political parties within the parliamentary system and social changes in the digital era reveals that the roles of political parties and social movements are driven by a systematic problem-solving process based on Logical Thinking. This approach focuses on establishing frameworks and clear goals to achieve outcomes under limited resources. A key component is the analysis of the Political Opportunity Structure (POS), which represents the external environment influencing the success of movements. In the Thai context between 2014-2021, the political structure exhibited high unity and stability due to the foundations laid by the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017). Specifically, Section 65 mandates a National Strategy as a goal for sustainable development, serving as a framework for various national plans. Consequently, political parties must function as Pressure Groups to influence or compel changes in state policies for their group's benefit. Simultaneously, they have adapted their strategies toward political communication in the digital age through New Media concepts. This involves “peer-to-peer” communication that allows citizens to access and disseminate content independently via online networks, such as using hashtags for political mobilization. These tactics align with the Logic of Connective Action, enabling movements to transcend geographical and temporal constraints while fostering a Public Sphere for the free exchange of ideas and criticism on public interests. However, amidst ideological struggles under the principle that sovereign power belongs to the Thai people according to Section 3 of the Constitution, political parties face challenges from political economy mechanisms that attempt to limit public

perception within the frameworks defined by the elite. Therefore, the movement strategies of Thai political parties represent a coordination between legal movements within the parliamentary system and the creation of alternative spaces through digital media to establish legitimacy in presenting policies to society.

Keywords: Youth, Social Movements, Political Mobilization, Logic of Connective Action, Social Media

บทนำ

ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน พรรคการเมืองและขบวนการทางสังคมไทยต้องเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ทั้งจากโครงสร้างทางการเมืองที่ซับซ้อนและการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้การขับเคลื่อนบทบาทและยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองไม่ได้เป็นเพียงการเรียกร้องในเชิงสัญลักษณ์ แต่กลายเป็นกระบวนการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบที่ต้องอาศัย “การคิดเชิงตรรกะ” (Logical Thinking) เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยยุทธวิธีเหล่านี้ถูกหล่อหลอมขึ้นภายใต้ “โครงสร้างโอกาสทางการเมือง” (Political Opportunity Structure) หรือสภาวะแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการเคลื่อนไหว ซึ่งเมื่อพิจารณาบริบททางการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2557-2564 จะพบว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญที่โครงสร้างทางการเมืองมีลักษณะเป็นเอกภาพและมีเสถียรภาพสูง โดยมีกลไกทางกฎหมายที่สำคัญอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นเครื่องมือหลักในการวางรากฐานการบริหารประเทศ โดยเฉพาะในมาตรา 65 ที่กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ภายใต้โครงสร้างที่รัฐมีอำนาจนำเช่นนี้ พรรคการเมืองและกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ จึงต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้เล่นในระบบรัฐสภาและ “กลุ่มกดดัน” (Pressure Group) ที่พยายามเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของตน ยิ่งไปกว่านั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคดิจิทัลยังนำไปสู่การใช้ “สื่อใหม่” (New Media) เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งเปลี่ยนผ่านจากการส่งสารแบบบนลงล่างไปสู่รูปแบบ “จากคนสู่คน” (Peer-to-peer) และการใช้แฮชแท็กในการระดมกำลังทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวคิด “การกระทำแบบตรรกะเชื่อมโยง” (Connective Action) ยุทธวิธีดังกล่าวช่วยให้การเคลื่อนไหวสามารถก้าวข้ามขีดจำกัดด้านพื้นที่และเวลา พร้อมทั้งสร้าง “ปริภูมิสาธารณะ” (Public Sphere) เพื่อเป็นพื้นที่ในการถกเถียงประเด็นสาธารณะได้อย่างเสรี แม้จะต้องเผชิญกับความท้าทายจากอุดมการณ์ของชนชั้นนำที่พยายามครอบงำผ่านกลไกทางเศรษฐศาสตร์การเมืองก็ตาม ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองไทยจึงต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของทฤษฎีการสื่อสาร โครงสร้างทางกฎหมาย และ

อำนาจอธิปไตยที่ผสมผสานระหว่างอำนาจของปวงชนและสถาบันพระมหากษัตริย์ตามมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เข้าใจถึงวิวัฒนาการและการปรับตัวท่ามกลางบริบทเฉพาะของสังคมไทยอย่างถ่องแท้

แนวคิดการคิดเชิงตรรกะ

Dahl (1998) ได้แสดงแนวคิดเชิงตรรกะในฐานะเครื่องมือทางปัญญาเพื่อการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย การคิดเชิงตรรกะตามนัยที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ มิได้ถูกจำกัดขอบเขตอยู่เพียงทักษะทางเทคนิคในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (Ad-hoc problem solving) แต่ถูกนำเสนอในฐานะ “กระบวนการทางปัญญาเชิงบูรณาการ” ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงการทำงานประสานกันระหว่างระบบการรับรู้ของสมองและพฤติกรรมตอบสนองต่อปรากฏการณ์ทางสังคม โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์เชิงวิชาการใน 4 มิติหลัก ดังนี้ การเปลี่ยนผ่านจากประสบการณ์สู่การเรียนรู้ที่เป็นระบบ (Effective Experience) ในทางวิชาการ เมื่อมนุษย์เผชิญกับสถานะที่ผลลัพธ์คลาดเคลื่อนไปจากความคาดหวัง ระบบการรับรู้ (Sensing) จะกระตุ้นให้เกิดการค้นหาคำตอบ การคิดเชิงตรรกะทำหน้าที่เป็นกลไกคัดกรองประสบการณ์เหล่านั้น มิให้เป็นเพียงความทรงจำที่สะเปะสะปะ แต่เป็นการ “จัดระเบียบประสบการณ์” ให้กลายเป็นบทเรียนที่เป็นระบบ เพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่ในการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนฐานของเหตุผล (Rationality) มากกว่าการใช้อารมณ์หรือสัญชาตญาณดั้งเดิม การสร้างโครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์และการมองภาพองค์รวม (Strategic Framework & Big Picture) จุดเน้นที่สำคัญคือการมองปัญหาในลักษณะ “ภาพรวมองค์รวม” (Holistic View) เพื่อทำความเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในสังคม กระบวนการนี้จะนำไปสู่การสร้าง “กรอบแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์” (Strategic Framework) และการกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) ที่มีความชัดเจนเชิงประจักษ์ เปรียบเสมือนเครื่องมือทางเข็มทิศที่ช่วยให้พรรคการเมืองหรือขบวนการทางสังคมสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และก้าวไปในทิศทางที่สอดคล้องกับโครงสร้างโอกาสทางการเมือง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยและการบริหารความเสี่ยง (Causality & Risk Mitigation) จุดแข็งเชิงวิชาการของการคิดเชิงตรรกะคือการสืบค้น “ลำดับความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล” (Cause and Effect Analysis) อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถจำแนกปัจจัยต้นเหตุ (Root Cause) ที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงการวางแผนเชิงรุก (Proactive Planning) ผ่านกระบวนการป้องกัน (Prevention) และการลดผลกระทบจากอุปสรรค (Risk Mitigation) ซึ่งเป็นการสร้างเกราะคุ้มกันให้กับ การเคลื่อนไหวทางการเมืองในระยะยาว การเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ผ่านการจัดลำดับความสำคัญ (Maximizing Possibilities & Prioritization) แนวคิดนี้สนับสนุนการก้าวข้ามกับดักทางความคิดเดิม ๆ (Cognitive Bias) โดยมุ่งแสวงหาทางเลือกใหม่ที่เป็นไปได้ (Possibilities) และให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการลำดับความสำคัญ (Prioritization) ตามหลักการเลือกทำในสิ่งที่ส่งผลกระทบสูง (High Impact) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนนโยบายในบริบทที่มีการแข่งขันและความซับซ้อนสูง สรุปประเด็นสำคัญ

การวิเคราะห์เชิงพรรณนาชี้ให้เห็นว่า การคิดเชิงตรรกะ คือเครื่องมือทางปัญญาที่เป็นรากฐานสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์จากการ “ลองผิดลองถูก” ไปสู่การตัดสินใจที่มีความแม่นยำทางวิชาการ (Academic Precision) การใช้ตรรกะที่เป็นระบบเช่นนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยหลักในการสร้าง “ความชอบธรรม” (Legitimacy) ให้กับการเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งในระดับโครงสร้างรัฐสภาไทยและในเวทีสากล ท่ามกลางยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเหตุผล

ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure: POS)

Koopmans, (1999), McAdam, Tarrow, & Tilly, (2001), และ Goodwin & Jasper, (1999) ได้แสดงแนวคิดและทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure: POS) เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการอธิบายเงื่อนไขและบริบททางการเมืองที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการก่อรูป การดำรงอยู่ และความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ “สภาพแวดล้อมภายนอก” ของขบวนการ มากกว่าปัจจัยภายในของกลุ่มผู้เคลื่อนไหวเอง ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่ถูกกำหนดและหล่อหลอมโดยโครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่มีความคงทนและต่อเนื่องในระยะยาว (Porta, 2014) ได้แสดงแนวคิด ในมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมืองสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะ “เปิด” และ “ปิด” โดยโครงสร้างทางการเมืองแบบเปิด หมายถึง ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและกลุ่มทางสังคมสามารถแสดงออก วิพากษ์วิจารณ์ และรวมกลุ่มเคลื่อนไหวได้อย่างค่อนข้างเสรี เช่น การมีเสรีภาพในการชุมนุม การแสดงออกทางความคิดเห็น และการมีช่องทางเข้าถึงผู้มีอำนาจรัฐ โครงสร้างเช่นนี้เอื้อต่อการระดมทรัพยากร

การสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับพรรคการเมืองหรือองค์กรของรัฐ และเพิ่มโอกาสให้ขบวนการทางสังคมสามารถผลักดันข้อเรียกร้องของตนให้บรรลุผลได้ ในทางตรงกันข้าม โครงสร้างโอกาสทางการเมืองแบบปิด เป็นบริบทที่รัฐใช้อำนาจควบคุมหรือปราบปรามการเคลื่อนไหวของประชาชน จำกัดเสรีภาพในการแสดงออก และไม่เปิดพื้นที่ให้เกิดการตรวจสอบหรือวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างเสรี ภายใต้โครงสร้างเช่นนี้ ขบวนการทางสังคมมักประสบกับอุปสรรคในการขับเคลื่อนเป้าหมาย การระดมทรัพยากรเป็นไปอย่างจำกัด และมีความเสี่ยงต่อการถูกสลายหรือทำให้สูญเสียความชอบธรรมในสายตาสาธารณะ ซึ่งส่งผลให้โอกาสความสำเร็จของการเคลื่อนไหวลดลงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมืองยังให้ความสำคัญกับบทบาทของ “กลุ่มกดดัน” (Pressure Groups) ในฐานะตัวแสดงทางการเมืองที่พยายามใช้อิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของรัฐ กลุ่มกดดันคือกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีทัศนคติและเป้าหมายร่วมกัน รวมตัวกันเพื่อโน้มน้าวหรือบังคับให้รัฐเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือพฤติกรรม

ให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน กลุ่มเหล่านี้อาจดำเนินการผ่านช่องทางอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การส่งตัวแทนเข้าไปมีบทบาทในหน่วยงานของรัฐหรือรัฐสภา

การให้คำปรึกษาเชิงนโยบายแก่พรรคการเมือง หรือการสนับสนุนพรรคการเมืองบางพรรคเพื่อแลกกับการผลักดันนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มของตน เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย โครงสร้างโอกาสทางการเมืองมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาและบริบททางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงที่โครงสร้างอำนาจรวมศูนย์และรัฐบาลมีเสถียรภาพสูง จะส่งผลต่อรูปแบบและขอบเขตของการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างชัดเจน กล่าวคือ แม้เสถียรภาพทางการเมืองอาจเอื้อให้รัฐสามารถกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจจำกัดพื้นที่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและขบวนการทางสังคม ทำให้การเคลื่อนไหวต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับโครงสร้างโอกาสที่มีอยู่อย่างจำกัด กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมืองช่วยให้เข้าใจว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมิได้ขึ้นอยู่กับพลังหรือความมุ่งมั่นของผู้เคลื่อนไหวเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวด้วย การวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมืองจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการอธิบายพลวัตของการเคลื่อนไหวทางสังคม และช่วยทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ กลุ่มผลประโยชน์ และภาคประชาชนในสังคมร่วมสมัย

ทฤษฎีและแนวคิดด้านการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างอำนาจรัฐ กลไกทางการเมือง และประชาชน โดยทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือในการถ่ายทอดนโยบาย การสร้างความชอบธรรม และการต่อรองทางอำนาจในสังคมประชาธิปไตย การศึกษาด้านการสื่อสารทางการเมืองจึงมีรากฐานจากศาสตร์หลากหลายสาขา เช่น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา ปรัชญา ตลอดจนสื่อสารมวลชนและวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งส่งผลให้เกิดกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่หลากหลายในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองผ่านกระบวนการสื่อสาร จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถจำแนกแนวคิดด้านการสื่อสารทางการเมืองออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) การสื่อสารทางการเมืองในฐานะเครื่องมือเพื่อการโน้มน้าวใจ (2) การสื่อสารทางการเมืองในฐานะเวทีแลกเปลี่ยนและถกเถียง (3) แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของการสื่อสาร และ (4) แนวคิดสื่อใหม่ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีจุดเน้นและมุมมองต่ออำนาจและบทบาทของสื่อที่แตกต่างกัน ดังนี้

กลุ่มแรก คือ แนวคิดที่มองการสื่อสารทางการเมืองในฐานะเครื่องมือเพื่อการโน้มน้าวใจ ซึ่งให้ความสำคัญกับอิทธิพลของสื่อที่มีต่อทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน (Curran, 2002) และ (Curran, 2005) ได้มีแนวคิดนี้มีรากฐานจากทฤษฎีกระสุนปืนหรือทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic Needle Theory) ที่เชื่อว่า สื่อมีพลังโดยตรงในการถ่ายทอดสารเข้าสู่ผู้รับสารอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ในเวลาต่อมาจะมีงานวิจัยที่ชี้ว่าสื่อไม่ได้มีอำนาจครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จดังที่เคยเชื่อ แต่แนวคิดเรื่องอำนาจของภาษา สัญลักษณ์ และวาทกรรมยังคงมีอิทธิพลอย่างมากในการอธิบายการเมืองร่วม

สมัย โดยเฉพาะการวิเคราะห์ว่าทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นว่า อำนาจทางการเมืองแฝงอยู่ในกระบวนการผลิตความหมายผ่านภาษาในชีวิตประจำวัน

กลุ่มที่สอง คือ (Bennett & Pfetsch, 2018) ได้มี แนวคิดที่มองการสื่อสารทางการเมืองในฐานะเวทีแลกเปลี่ยนและถกเถียง ซึ่งมีรากฐานจากแนวคิดเรื่อง “ปริณิพจน์สาธารณะ” (Public Sphere) ของเจอร์เกน ฮาเบอร์มาส แนวคิดนี้มองว่าการสื่อสารทางการเมืองควรเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์อำนาจรัฐ และร่วมกันสร้างฉันทามติบนพื้นฐานของเหตุผลและความเสมอภาค อย่างไรก็ตาม ในบริบทสังคมสมัยใหม่ ปริณิพจน์สาธารณะถูกครอบงำโดยระบบทุนนิยมสื่อและผลประโยชน์ทางธุรกิจ ทำให้บทบาทของประชาชนในฐานะ “พลเมือง” ถูกลดทอนลงเหลือเพียง “ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร” แม้การเกิดขึ้นของสื่อดิจิทัลจะเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงว่าสื่อออนไลน์สามารถสร้างการถกเถียงอย่างมีเหตุผลได้จริงหรือไม่

กลุ่มที่สาม คือ (Curran, 2002) และ (Noble, 2018) ได้มีแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของการสื่อสาร ซึ่งอธิบายการสื่อสารทางการเมืองผ่านกรอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทุน และชนชั้นทางสังคม แนวคิดนี้มองว่าสื่อมวลชนในสังคมทุนนิยมทำหน้าที่เป็นกลไกทางอุดมการณ์ที่ช่วยผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยสื่อกระแสหลักมักนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชนชั้นนำ และจำกัดกรอบการรับรู้ของประชาชนให้อยู่ภายในโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่ การสื่อสารทางการเมืองจึงไม่ใช่กระบวนการที่เป็นกลาง หากแต่เป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางชนชั้นและการช่วงชิงความหมายทางการเมือง

กลุ่มสุดท้าย คือ (Castells, 2015), (Diamond, 2010) และ Jost, 2018) ได้มีแนวคิดสื่อใหม่ (New Media) ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองอย่างสิ้นเชิง สื่อใหม่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถผลิตและเผยแพร่สารทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ลดการผูกขาดของสื่อกระแสหลัก และก่อให้เกิดการสื่อสารแบบกระจายศูนย์ในลักษณะ “จากคนสู่คน” แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาศาสนาการเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของเยาวชน (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, 2564), (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, 2567), (อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ, 2566) และ (McCargo, 2021) ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการระดมมวลชน สร้างอัตลักษณ์ร่วม และท้าทายวาทกรรมของรัฐ

อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ยังขึ้นอยู่กับทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในสังคม โดยสรุป ทฤษฎีและแนวคิดด้านการสื่อสารทางการเมืองช่วยให้เข้าใจบทบาทของสื่อในฐานะทั้งเครื่องมือของอำนาจ เวทีของการต่อรอง และพื้นที่ของการต่อต้านทางการเมือง การทำความเข้าใจกรอบแนวคิดเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคดิจิทัล ซึ่งการสื่อสารมิได้เป็นเพียงการถ่ายทอดข้อมูล หากแต่เป็นกระบวนการสร้างความหมาย อัตลักษณ์ และพลังทางการเมืองของประชาชนในสังคมร่วมสมัย

บริบทกฎหมายและรัฐธรรมนูญไทยที่เกี่ยวข้อง

ฉันทพล ตันตระกูลทรัพย์ (2566) และ บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2563) ได้มีแนวคิดบริบททางกฎหมายและรัฐธรรมนูญนับเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่กำหนดกรอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน ตลอดจนส่งผลโดยตรงต่อโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งถูกจัดทำขึ้นภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 บริบทดังกล่าวสะท้อนลักษณะของรัฐที่มีการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองสูง และมีการออกแบบกลไกทางกฎหมายเพื่อสร้างเสถียรภาพในการกำหนดนโยบายของรัฐในระยะยาว ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2557-2562 ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยานาจอทางการเมืองถูกรวมศูนย์อยู่ที่ฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะตัวนายกรัฐมนตรีและหัวหน้า คสช. โครงสร้างทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวมีลักษณะ “ปิด” ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับมีเสถียรภาพสูงในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย เนื่องจากปราศจากการแข่งขันทางการเมืองและแรงกดดันจากฝ่ายค้านหรือกลไกตรวจสอบตามระบอบประชาธิปไตยปกติ

สภาพการณ์นี้เอื้อให้รัฐสามารถผลักดันนโยบายสำคัญได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่องภายใต้กรอบกฎหมายและคำสั่งของ คสช. ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บริบททางกฎหมายได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่โครงสร้างการเมืองแบบกึ่งประชาธิปไตย โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวกำหนดกลไกใหม่ที่สำคัญ คือ “ยุทธศาสตร์ชาติ” ตามมาตรา 65 ซึ่งบังคับให้รัฐบาลต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะยาวเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งต้องดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว กลไกนี้สะท้อนแนวคิดการใช้อำนาจรัฐผ่านกฎหมายเพื่อควบคุมทิศทางนโยบายในระยะยาว และจำกัดดุลยพินิจของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในอนาคต นอกจากนี้ โครงสร้างของรัฐสภาภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2560 โดยเฉพาะบทบาทของวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งจำนวน 250 คน ยังมีส่วนสำคัญในการเสริมเสถียรภาพให้แก่ฝ่ายบริหาร ส่งผลให้กระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐมีความต่อเนื่องและยากต่อการเปลี่ยนแปลงจากแรงกดดันของขบวนการทางสังคมหรือกลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาชน ในเชิงโครงสร้างโอกาสทางการเมือง สภาพเช่นนี้อาจเอื้อต่อการผลักดันนโยบายของรัฐ แต่ในขณะเดียวกันก็จำกัดพื้นที่การมีส่วนร่วม การตรวจสอบ และการต่อรองของประชาชน

ในมิติของแนวคิดอำนาจอธิปไตย รัฐธรรมนูญไทยสะท้อนลักษณะการผสมผสานระหว่างทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ ดังปรากฏในมาตรา 3 ที่ระบุว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย” แต่การใช้อำนาจอ้างอิงดังกล่าวถูกดำเนินการผ่านสถาบันหลักของรัฐ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โครงสร้างเช่นนี้สะท้อนความพยายามสร้างความชอบธรรมทางกฎหมายให้กับอำนาจรัฐ ในขณะเดียวกันก็จำกัดบทบาท

โดยตรงของประชาชนให้อยู่ในกรอบของการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมตามที่กฎหมายกำหนด โดยสรุป บริบทกฎหมายและรัฐธรรมนูญไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือในการสร้าง เสถียรภาพทางการเมืองและกลไกควบคุมทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาว แม้จะเปิดโอกาสให้มีการ มีส่วนร่วมของประชาชนในเชิงรูปแบบ แต่ในเชิงโครงสร้างกลับยังคงรักษาอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ชนชั้นนำ ทางการเมืองและสถาบันของรัฐเป็นหลัก ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบและขอบเขตของการเคลื่อนไหวทางสังคมใน ประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ

สรุป

เนื้อหาในบทนี้มุ่งเน้นศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมในประเทศไทย โดยให้ ความสำคัญกับกรณีการเคลื่อนไหวของเยาวชนในบริบทการเมืองร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการเคลื่อนไหวแบบดั้งเดิมไปสู่การเคลื่อนไหวในยุคดิจิทัล การศึกษา พบว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนเกิดขึ้นภายใต้บริบททางการเมืองที่มีข้อจำกัด แต่สามารถ ปรับตัวยุทธวิธีให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ในเชิงทฤษฎี บทความได้นำแนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมืองมาใช้ในการอธิบายเงื่อนไขเชิงอำนาจ ความเปิดหรือปิด ของระบบการเมือง และบทบาทของรัฐที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม ควบคู่กับแนวคิด การกระทำแบบตรรกะเชื่อมโยง ซึ่งช่วยอธิบายรูปแบบการเคลื่อนไหวในยุคดิจิทัลที่อาศัยเครือข่าย การ สื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาโครงสร้างองค์กร หรือผู้นำแบบรวมศูนย์

ประเด็นที่หนึ่ง คือ กรอบการขับเคลื่อนส่วนบุคคล (Personal Action Frame) ซึ่งเป็นบทบาท สำคัญในการผลักดันการเคลื่อนไหวในรูปแบบแฟลชม็อบ โดยเน้นการเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลแสดงออก ถึงความเชื่อ ความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรีผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยไม่ต้องพึ่งพาโครงสร้างองค์กร หรือผู้นำที่ชัดเจน ช่วยให้การเคลื่อนไหวขยายตัวได้รวดเร็วและสะดวกขึ้น โดยผู้เข้าร่วมสามารถใช้วิธีการ สื่อสารที่สะท้อนตัวตนผ่านมุมมองของตนเอง เช่น การใช้แฮชแท็ก (Hashtag) การโพสต์ (Post) และ การ แชร์ (Share) ข้อมูลที่ตนเองต้องการ ทว่าสามารถเชื่อมโยงกันผ่านข้อเรียกร้อง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ผลจากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยมีลักษณะสอดคล้องกับการกระทำ แบบตรรกะเชื่อมโยงอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันก็ยังถูกกำหนดและจำกัดด้วยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ที่ค่อนข้างปิด ทำให้ขบวนการต้องเลือกใช้ยุทธวิธีที่ยืดหยุ่น รวดเร็ว และลดความเสี่ยงต่อการถูกปราบปราม ในภาพรวม การศึกษานี้มีคุณค่าทั้งในเชิงวิชาการและสังคม โดยช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับขบวนการ ทางสังคมในบริบทสังคมไทย และสะท้อนบทบาทของเยาวชนในฐานะพลังสำคัญทางการเมือง นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ และสนับสนุน การพัฒนาสังคมประชาธิปไตยที่เปิดกว้างและยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). *สงครามเย็น (ใน) ระหว่างโบว์ขาว*. มติชน
- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2567). ผลกระทบ ผลสะท้อน และสิ่งที่ตามมา ขบวนการเคลื่อนไหวคนรุ่นใหม่ปี 2563-2564 ต่อการเมืองและสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 54(2), 288-317
- ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์. (2566). สื่อสังคมออนไลน์กับการประท้วง: กรณีศึกษาแฟลชม็อบนักเรียนนักศึกษาไทย ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(1), 163-197.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2563). *แฟลชม็อบ จุดเริ่มต้นของการต่อสู้*. <https://www.thaipost.net/main/detail/59111>
- อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ. (2566). *ขบวนการเยาวชนไทยในบริบทสังคมและการเมืองร่วมสมัย*. แสงดาว.
- เอกพลณัฐ ณัฐพันธ์นันท์. (2566). *ขบวนการทางสังคม เดินข้ามพรมแดนบนเส้นทางวิชาการและงานเคลื่อนไหวในวาระ 60 ปี ประภาส ปิ่นตบแต่ง*. เรือนแก้วการพิมพ์.
- Bennett, W. L., & Pfetsch, B. (2018). Rethinking political communication in a time of disrupted public spheres. *Journal of Communication*, 68(2), 243-253.
- Castells, M. (2015). *Network of outrage and hope: Social movement in internet age (2nd ed., enlarged and updated)*. Polity Press.
- Curran, J. (2002). *Media and power*. Routledge.
- Curran, J. (2005). *What democracy requires of the media*. In G. Overholser & K. H. Jamieson (Eds.), *The institutions of American democracy: The press*. Oxford University Press.
- Curran, J. (2002). *Media and power*. Routledge.
- Dahl, R. A. (1998). *On democracy*. Yale University Press.
- Diamond, L. (2010). Liberation technology. *Journal of Democracy*, 21(3), 69-83. <https://doi.org/10.1353/jod.0.0190>
- Goodwin, J., & Jasper, J. M. (1999). Caught in a winding, snarling vine: The structural bias of political process theory. *Sociological Forum*, 14(1), 27-54.
- Jost, J. T., Barberá, P., Bonneau, R., Langer, M., Metzger, M., Nagler, J., & Tucker, J. A. (2018). How social media facilitates political protest: Information, motivation, and social networks. *Political Psychology*, 39(1), 85-118.
- Koopmans, R. (1999). Political. Opportunity. Structure. Some splitting to be done. *Sociological Forum*, 14(1), 93-105.

- McAdam, D., Tarrow, S., & Tilly, C. (2001). *Dynamics of contention*. Cambridge University Press.
- McCargo, D. (2021). “*Disruptors’ dilemma? Thailand’s 2020 gen Z protests*” *Critical Asian Studies*. Critical Asian Studies.
- Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. In Algorithms of oppression. New York university press.
- Porta, D. (2014). *Mobilizing for democracy comparing 1989 and 2011*. Oxford University Press.